

State policy of Ukraine in the field of ensuring information security of person, society, state

УДК 342.721:681

МЕЛЬНИК Дмитро Сергійович

МІСЦЕ ТА РОЛЬ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ В НАЦІОНАЛЬНІЙ СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Корупція в Україні є симбіозом монополії влади, широких дискреційних повноважень чиновників у прийнятті рішень та відсутності жорсткого контролю держави над ними. Вона стала однією з основних загроз національній безпеці України, провідним фактором стагнації вітчизняної економіки, збереження та розвитку вираженої соціальної нерівності всупереч зусиллям держави й громадянського суспільства.

Отже, наразі корупція є одним із тих масштабних негативних протиправних явищ, які потребують адекватної протидії на загальнонаціональному рівні в інтересах забезпечення національної безпеки й інтересів України. У зв'язку з цим протидія корупції набула в Україні системного і масштабного характеру.

Також одним із проблемних аспектів протидії корупції в Україні є *недостатність інформації* про реальні масштаби цього явища в суспільстві й органах влади. Разом із традиційною латентністю корупційних правопорушень і недоліками роботи вітчизняної правоохоронної системи як причини цього експерти виділяють слабкість інститутів громадянського суспільства, низький рівень свободи слова та засобів масової інформації.

Ураховуючи важливу роль електронних видань, які наразі не мають правового статусу ЗМІ в Україні, а також соціальних мереж та інших інформаційних ресурсів мережі Інтернет у протидії корупції, у цьому дослідженні будемо оперувати об'єднувальним терміном «засоби масової комунікації» (далі – ЗМК), що набув поширення в науці та медіасередовищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми протидії корупції в Україні досліджували Л. Багрій-Шахматов, А. Бова, М. Данількевич, Л. Доля, О. Кальман, М. Мельник та інші. Низка дослідників (Ю. Гнаткевич, В. Дрьомін, М. Мельник, В. Постульга) вивчала питання участі ЗМІ в забезпеченні відкритості органів влади та службовців, деякі – участі ЗМІ та ресурсів мережі Інтернет у протидії корупції (Л. Аркуша, І. Гринь, М. Кікалішвілі, М. Мельник). Однак питання щодо ролі ЗМК в антикорупційній діяльності в Україні є малодослідженим і потребує подальшої наукової розробки.

Мета статті – визначити роль і місце ЗМК у національній системі протидії корупції в Україні, їхнє значення для формування об'єктивної громадської думки щодо проблеми корупції в державі та рівня протидії їй.

Державна політика України у сфері забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави

Виклад основного матеріалу.

Негативний вплив явища корупції на українську державу й суспільство має комплексний характер: попри вжиті державою заходи із протидії та громадські антикорупційні ініціативи, вона вже охопила всі ланки органів державної влади та місцевого самоврядування.

На жаль, Україна, попри зусилля держави й суспільства, уже тривалий час має репутацію країни з високим рівнем корупції, що визначається на підставі результатів досліджень авторитетних іноземних неурядових організацій¹ у сфері протидії корупції [1, с. 15]. Так, за результатами досліджень рейтинг «індекс сприйняття корупції» в Україні становив: 25 балів у 2013 році, 26 – у 2014, 27 – у 2015, 29 – у 2016, 30 – у 2017, 32 – у 2018, 30 – у 2019, 33 – у 2020, 32 – у 2021 [2]. І хоча антикорупційна система посилюється, динаміка зміни цього показника свідчить про тривалий «застій» у протидії корупції.

Корупція є одним із загрозливих факторів, що наразі створює сприятливе середовище для виникнення та розвитку низки супутніх загроз і викликів національній безпеці України, та є однією з перешкод на шляху євроінтеграції.

Про рівень усвідомлення проблеми корупції свідчить чітка позиція держави щодо неї, відображена у Стратегії національної безпеки України, затвердженій Указом Президента України від 14.09.2020 № 392/2020: дже-

релом загроз незалежності, суверенітету і демократії залишається недостатня ефективність державних органів, що ускладнює вироблення та реалізацію ефективної політики. Фактично мірилом якості їхньої роботи визначені непослідовність і незавершеність реформ, а також корупція, які перешкоджають виведенню української економіки зі стану депресії, унеможливають її стале і динамічне зростання, підвищують уразливість до загроз, підживлюють кримінальне середовище [3].

Стратегія боротьби з організованою злочинністю, схвалена розпорядженням КМ України від 16.09.2020 № 1126-р, визначає, що підвищення рівня тяжких та особливо тяжких злочинів, вчинених організованими групами і злочинними організаціями, установлення корупційних відносин між криміналітетом та посадовцями органів державної влади і місцевого самоврядування, використання позаконкурентних методів у фінансово-господарській діяльності підприємств негативно впливають на економічне зростання та суспільний розвиток України [4].

Усвідомлюючи вказані загрози, наша держава протягом кількох останніх років досягла прогресу у створенні потужної законодавчої та інституційної інфраструктури для подолання корупції в державі, а також певних успіхів у протидії конкретним її проявам. Однак досягнутий останніми роками прогрес у протидії корупції вже не

¹ До таких організацій належать: «Transparency International», Інститут управління розвитком, Світовий центр досліджень ринків,

Центр за суспільну чесність, Служба консультацій з політичних та економічних ризиків та інші.

State policy of Ukraine in the field of ensuring information security of person, society, state

задовольняє суспільство, оскільки є надто повільним.

Разом із тим, усі без винятку правоохоронні органи (зокрема й новостворені), представники політичних сил та особливо так звані «антикорупційні громадські організації» спекулювали і продовжують спекулювати на темі протидії корупції, заробляючи собі матеріальні та нематеріальні «дивіденди» з метою підвищення чи утримання своїх рейтингів у суспільстві [5, с. 208].

Суспільні ініціативи щодо протидії корупції та забезпечення транспарентності в діяльності органів влади здебільшого ігноруються звичайними людьми через зневіру та соціальну апатію. Класичні ЗМІ, які часто є залежними від власників та органів державної влади, переважно уникають об'єктивного висвітлення цієї проблеми або ж поширюють замовні матеріали в інтересах власників [6, с. 61; 7, с. 70]. Активнішими у протидії корупції є журналісти-розслідувачі та інтернет-видання, які публікують викривальні матеріали.

Про зневіру та соціальну апатію громадян України свідчать підсумки опитувань, проведених компанією «Kantar TNS Ukraine» спільно з Нацрадою реформ, на які спираються розробники Стратегії комунікацій у сфері запобігання та протидії корупції, схвалені розпорядженням КМ України від 23.08.2017 № 576-р [8]. Отримані соціологами дані засвідчили зростання (до 60 %) числа осіб, переконаних у тому, що державні органи України не вживають належних заходів із протидії корупції. Це зумовлено переважно низьким рівнем поінформованості

громадськості про стан протидії корупції в державі.

Отже, корупція залишається однією з найважливіших проблем у державі та суспільстві, які потребують невідкладного вирішення. Згідно з опитуванням, проведеним на початку 2020 року в межах підготовки національної Антикорупційної стратегії на 2021–2025 роки [9], важливість проблеми корупції залишається на одному рівні з питанням розв'язання кризи на сході України.

Тому наразі одним із пріоритетів Української держави є створення ефективної системи протидії корупції, складовою якої мають стати незалежні ЗМК як один із ключових інститутів вітчизняного громадянського суспільства.

У сучасному світі ЗМК є одним із найголовніших інструментів протидії корупції. Однак реальна значущість масмедіа та їхній вплив на корупційне середовище повною мірою реалізуються за умови їхньої прозорості та незалежності від олігархів і політиків [10, с. 102].

Забезпечення активної участі ЗМК у протидії корупції та реалізація принципів індивідуальної юридичної відповідальності й невідворотності покарання, а також захист особи, суспільства та держави від корупційних правопорушень, відновлення порушених прав, відшкодування завданої шкоди потребують від держави утвердження «нульової» толерантності до корупції, забезпечення транспарентності, підзвітності державних інституцій, доброчесності посадовців, а також ефективної діяльності уповноважених органів, які протидіють корупційним правопорушенням, ефектив-

Державна політика України у сфері забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави

ного доступу до правосуддя. Ці завдання визначені серед основних напрямів забезпечення національних інтересів і безпеки у Стратегії національної безпеки України.

Для покращання протидії корупції в державі необхідні залучення та підтримка суспільства. Тому в інтересах забезпечення ефективної координації зусиль суб'єктів антикорупційної діяльності та зміни наявної корупційної парадигми необхідно приділити увагу комунікаціям у сфері протидії корупції.

На сьогодні основними *стратегічними цілями розвитку антикорупційних комунікацій* Стратегія комунікацій у сфері запобігання та протидії корупції визначає: об'єднання зусиль органів держави, ЗМІ та інститутів громадянського суспільства з метою забезпечення останнього необхідною інформацією про стан корупції, а також про стратегію і тактику протидії, формування позитивного іміджу і авторитету держави у цій сфері; забезпечення довіри суспільства до антикорупційної політики держави та підтримки громадськістю реалізації антикорупційної реформи; узгодженість дій органів держави та інших учасників антикорупційних комунікацій в ході інформування суспільства про хід проведення цієї реформи; формування «нульової» толерантності до корупції завдяки застосуванню масових антикорупційних комунікацій з широкими верствами суспільства, а також ефективної взаємодії між органами держави [8].

Відповідно ефективні антикорупційні комунікації та донесення перевіреної виваженої інформації до

суспільства за допомогою ЗМК сприятимуть позитивним змінам у перспективі, зокрема у сприйнятті корупції та в моделях поведінки у різних життєвих ситуаціях, коли громадяни зустрічаються з проявами корупції.

Дослідники визначають *проти-дію корупції* як систему заходів політичного, правового, організаційно-управлінського, ідеологічного, соціально-психологічного та іншого характеру, спрямованих на зниження рівня корупції, зміну характеру корупційних проявів, обмеження взаємовпливу корупції та соціальних процесів, нейтралізацію дії та усунення чинників корупції, виявлення, припинення і розслідування корупційних проявів, збільшення ризиків для корупціонерів та притягнення винних до юридичної відповідальності, поновлення законних прав та інтересів фізичних і юридичних осіб, усунення наслідків корупційних правопорушень [11, с. 216].

Наразі діюча в Україні система протидії корупції визначена в Законі України «Про запобігання корупції» та низці пов'язаних законодавчих актів. Цей закон визначає правові й організаційні засади функціонування системи запобігання і протидії корупції в Україні, зокрема коло суб'єктів протидії корупції, зміст і порядок застосування запобіжних механізмів, нейтралізацію й усунення наслідків корупційних правопорушень тощо.

Найважливішою і основною метою антикорупційної політики будь-якої держави є зниження рівня та подолання корупції, а також забезпечення захисту суспільства й держави від корупційних загроз. Досягнення цієї мети передбачає виконання таких зав-

State policy of Ukraine in the field of ensuring information security of person, society, state

дань: формування системи запобігання підкупу публічних осіб та громадян під час виборів чи референдуму; запобігання корупційним злочинам, гарантування та притягнення до відповідальності за такі порушення; відшкодування шкоди, завданої корупційним правопорушенням; постійний моніторинг ефективності антикорупційної політики, оцінювання її результатів; безкоштовне висвітлення ЗМІ всіх випадків вчинення корупційних дій [5, с. 209].

Крім того, указаним законом визначена потреба розробки державної антикорупційної стратегії² та програми з її реалізації, підготовки національної доповіді щодо стану реалізації засад антикорупційної політики в Україні, виконання антикорупційних програм у державних органах і установах.

Цим законом (ст. 19) необхідність включення заходів із поширення в ЗМК інформації щодо програм протидії корупції передбачена лише для антикорупційних програм державних органів, установ, цільових фондів. Приписи щодо потреби зазначення стану співпраці з неурядовими організаціями та ЗМК передбачені в законі (ст. 20) виключно для підготовки щорічної національної доповіді щодо стану реалізації засад антикорупційної політики в Україні.

Національну систему спеціально уповноважених органів, які здійсню-

ють заходи протидії корупції, визначено у ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції»: НАЗК, НАБУ, НПУ та органи прокуратури. НАЗК згідно зі ст. 4 цього закону є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує антикорупційну політику держави відповідно до розробленої ним антикорупційної стратегії (ст. 18), а також моніторинг, координацію та оцінку ефективності реалізації державної антикорупційної політики. Також НАЗК є відповідальним і підконтрольним Верховній Раді та підзвітним КМ України.

НАБУ відповідно до Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» (ст. 1) є державним правоохоронним органом, що здійснює запобігання, виявлення, припинення, розслідування та розкриття кримінальних корупційних правопорушень, віднесених до його підслідності.

Судовий розгляд справ про корупційні правопорушення здійснюють суди загальної юрисдикції, а також нещодавно створений спеціалізований Вищий антикорупційний суд згідно з положеннями глави 28 КПК та ст. 221 КУпАП.

Відповідно до Стратегії національної безпеки України (пп. 67, 69), Закону України «Про Кабінет Міністрів України» (ст. 19) КМ України здійснює координацію та контроль діяльності органів виконавчої влади з про-

² **Антикорупційна стратегія** – це комплекс заходів, процедур та принципів, спрямованих на придушення будь-яких корупційних злочинів. Найпоширенішим та основним інструментом реалізації цієї стратегії є моні-

торинг. Також існують такі заходи, як запровадження етичних кодексів, врегулювання та запобігання різним конфліктам, забезпечення публічності подій, які активно використовуються на практиці [8, с. 13].

Державна політика України у сфері забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави

тидії корупції. Також згідно з Конституцією України (ч. 2 ст. 107) та Законом України «Про Раду національної безпеки і оборони» (ст. 3) діяльність органів виконавчої влади у сфері національної безпеки координує РНБО України. Також координацію діяльності правоохоронних органів з питань протидії корупції відповідно до Закону України «Про прокуратуру» здійснюють Генеральний прокурор України та підпорядковані йому прокурори. Низку повноважень цим законом (ст. 8, 8-1) надано Спеціалізованій антикорупційній прокуратурі.

ВР України здійснює контроль за виконанням законів у сфері протидії корупції через парламентський Комітет з питань антикорупційної політики. Такий контроль також здійснюють інші органи державної влади в межах повноважень, визначених у Законі України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» (ч. 1 ст. 17; ст. 18): Нацбанк України, ДПА, ДМС, ФДМ, АМК, ДАС, ДПС України й інші державні органи контролю (зокрема Мінфін і Мінекономіки України), які взаємодіють з указаними вище уповноваженими суб'єктами протидії корупції.

Законом України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» (ст. 2) передбачене право ЗМІ висвітлювати всі аспекти діяльності органів державної влади й органів місцевого самоврядування, зокрема заходи та результати антикорупційної діяльності. Таке право кореспондується з обов'язком зазначених органів надавати ЗМІ повну інфор-

мацію про свою діяльність через відповідні інформаційні служби, забезпечувати журналістам вільний доступ до неї, не чинити на них будь-якого тиску та не втручатися в їхній робочий процес. Також ЗМІ можуть проводити своє дослідження й аналіз діяльності цих органів, їхніх посадових осіб, давати їй оцінку та коментувати.

Крім того, у заходах запобігання корупції бере участь громадянське суспільство, насамперед громадські об'єднання, професійні спілки, ЗМІ й окремі журналісти, які віднесені Законом України «Про запобігання корупції» (ч. 1 ст. 1) до зовнішніх каналів повідомлення викривачами корупції інформації про факти корупційних або пов'язаних із ними правопорушень.

Найбільшу активність у здійсненні антикорупційних комунікацій зараз демонструють неурядові організації, журналісти й експерти, використовуючи права, надані законодавством, а також міжнародні організації та інші структури.

Так, відповідно до Закону «Про запобігання корупції» (ст. 21) громадські об'єднання та їхні члени або уповноважені представники, а також окремі громадяни в межах запобігання корупції мають право: повідомляти про виявлені корупційні прояви та передумови до них уповноваженим суб'єктам протидії корупції, керівництву підприємств, установ чи організацій, а також громадськості; брати участь у парламентських слуханнях та інших заходах із питань протидії корупції; здійснювати інформування населення з питань запобігання корупції, здійснювати громадський конт-

State policy of Ukraine in the field of ensuring information security of person, society, state

роль за виконанням законів у сфері протидії корупції.

Проте в законодавстві ще недостатньо регламентована участь ЗМК у протидії корупції: їхня головна функція полягає в передачі інформації про стан запобігання корупційним проявам від уповноважених органів держави до громадськості, поширенні інформації про викриті корупційні правопорушення.

На ефективність реалізації заходів із протидії корупції, зокрема й пов'язаних із застосуванням ЗМК, впливає наявність у державі стратегічних документів у цій сфері. В Україні нещодавно була прийнята Антикорупційна стратегія на 2021–2025 роки, що передбачає серед інших заходів запровадження спеціальної Інформаційної системи моніторингу реалізації державної антикорупційної політики з метою забезпечення відкритості відомостей про стан реалізації державою цієї політики, інших заходів із протидії корупції (ст. 18-4 Закону України «Про запобігання корупції»). Доступ до таких відомостей буде забезпечуватися через електронні інформаційні ресурси мережі Інтернет.

Отже, одним із пріоритетів сучасної Української держави є забезпечення належних умов для участі незалежних ЗМК в утвердженні доброчесності та поваги до верховенства права, формуванні суспільної нетерпимості до корупції й об'єктивної громадської думки щодо протидії корупції.

Однак, незважаючи на значний рівень комунікацій державних органів та громадських організацій у сфері протидії корупції, антикорупційна комунікація в Україні все ще є мало-

ефективною через низку причин: відсутність стратегічної спрямованості й системності; наявні інституційні обмеження та недостатню координацію; недоліки ідентифікації цільових аудиторій та роботи з ними; слабку громадську дискусію через недостатнє розуміння проблеми корупції.

Також нерозуміння громадянами та журналістами феномена корупції та низький рівень їхньої поінформованості щодо особливостей антикорупційної діяльності призводять до викривленого сприйняття корупції та низького рівня громадської підтримки протидії корупції.

На переконання дослідників, для ефективної протидії корупції необхідно усвідомлювати реальний стан цього явища в державі. Це усвідомлення має ґрунтуватися не лише на даних державної статистики, але й урахувати оцінку громадськістю суспільних процесів, відображених у повідомленнях незалежних ЗМІ. Такі ЗМІ є провідним засобом формування об'єктивної суспільної думки про стан корупції в країні та рівень протидії їй [6, с. 70; 7, с. 65].

Адже саме незалежні ЗМІ та журналісти-розслідувачі відіграють ключову роль у викритті й оприлюдненні корупційних проявів, донесенні до суспільства інформації про чинники корупції та негативні наслідки її поширення в Україні, а тому є одним з основних інститутів громадянського суспільства [8, с. 102]. Оприлюднення у ЗМІ викритих проявів корупції має важливе превентивне значення, безпосередньо впливає на притягнення корупціонерів до юридичної відповідальності [6, с. 71].

Державна політика України у сфері забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави

Однак за результатами аналізу практики протидії корупції за участі ЗМК та інших інститутів громадянського суспільства, наукових досліджень [6; 7; 10–12] з'ясовано наявність проблем, які впливають на донесення до громадськості інформації про викриті корупційні прояви:

- непрозорість структури власності ЗМК та редакційної політики, залежність ЗМК від суб'єктів, які впливають на об'єктивність висвітлення інформації (державні органи, фінансово-промислові групи, окремі політики й олігархи тощо);

- відсутність необхідних умов для розвитку в Україні незалежного медіаринку, зокрема через законодавчі та фіскальні обмеження;

- присутність у медіасфері країни значної кількості державних і комунальних ЗМК, залежних від органів держави та місцевого самоврядування;

- недостатня транспарентність у діяльності державних органів, штучні обмеження представників ЗМК і громадськості в доступі до інформації;

- недовірність існуючих правових форм і методів впливу громадських і неурядових організацій на протидію корупції в державі;

- необ'єктивність рішень судових інстанцій щодо встановлення обмежень свободи слова та висвітлення інформації у ЗМК.

Враховуючи зазначені проблеми, а також положення Доктрини інформаційної безпеки, затвердженої Указом Президента України від 25.02.2017 № 47/2017, Стратегії комунікацій у сфері запобігання та протидії корупції, із метою посилення ролі незалежних ЗМК та інших інститутів грома-

дянського суспільства у протидії корупції необхідно вжити таких заходів:

- прийняти Закон України «Про медіа», де визначити права, повноваження інтернет-видань та інших ЗМК, надати статус журналіста їхнім представникам, передбачити порядок захисту джерел журналістської інформації, обов'язок розкриття власників ЗМК та їхніх кінцевих бенефіціарів;

- внести зміни до Закону України «Про доступ до публічної інформації» щодо визначення переліку відомостей, які не можуть бути віднесені до інформації з обмеженим доступом, із метою безперешкодного отримання об'єктивної відкритої інформації в її розпорядників та її висвітлення в ЗМК;

- налагодити комплексну підтримку державою й суспільством розвитку механізмів саморегуляції ЗМК на засадах соціальної відповідальності;

- не допускати протиправного втручання державних органів та приватних осіб у діяльність ЗМК, переслідування журналістів за їхню професійну діяльність, гарантувати їм безпеку під час виконання обов'язків;

- чітко визначити в Законі України «Про запобігання корупції» роль ЗМК у запобіганні й протидії цьому протиправному явищу, їхню взаємодію зі спеціально уповноваженими органами й іншими суб'єктами системи протидії;

- внести зміни до актів законодавства України для розв'язання конфлікту інтересів суспільства та держави щодо обсягів і повноти поширення ЗМК інформації щодо корупційних та інших правопорушень;

State policy of Ukraine in the field of ensuring information security of person, society, state

– забезпечити систематичне оприлюднення державою у ЗМК повної та об'єктивної інформації про стан корупції в Україні, її чинники, діяльність антикорупційних інституцій, а також про можливість і способи взаємодії з такими інституціями з метою підвищення рівня обізнаності громадян;

– налагодити безперешкодний цілодобовий доступ журналістів та інших представників ЗМК через офіційний вебсайт НАЗК до даних Інформаційної системи моніторингу реалізації державної антикорупційної політики;

– забезпечити винесення судами об'єктивних рішень щодо встановлення обмежень свободи слова і висвітлення інформації;

– налагодити постійний інформаційний обмін між ЗМК, іншими інститутами громадянського суспільства й органами державної влади та місцевого самоврядування.

Реалізація зазначених заходів сприятиме вдосконаленню протидії корупції, посиленню ролі та значення сучасних ЗМІ в існуючій у державі системі протидії цьому протиправному явищу, а також покращанню кримі-

ногенної ситуації в країні та зниженню рівня криміналізації суспільства.

Висновки. Сучасні ЗМК відіграють принципово важливу роль у системі протидії корупції та мають виступати одним із провідних суб'єктів реалізації антикорупційної політики держави. Активна участь масмедіа в цьому процесі є дієвим засобом формування свідомого уявлення у громадян і суспільства про стан та обсяги корупції в державі й ефективність заходів протидії.

Однак наразі існують проблеми, які впливають на залучення ЗМК у протидію корупції та потребують невідкладного вирішення: непрозорість структури власності ЗМК і редакційної політики, залежність від держави, політиків та олігархів, недостатня прозорість державних органів, штучні обмеження в доступі до інформації про їхню діяльність представників ЗМК та громадськості, зокрема й через судові заборони. Розроблення системи заходів щодо вирішення цих проблем сприятиме вдосконаленню антикорупційної політики, формуванню незалежного медіаринку в Україні.

Список використаних джерел

1. Бова А. А. Барометр світової корупції Трансперенсі Інтернешнл 2003: огляд результатів крос-національного опитування. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2004. № 10. С. 13–20.

2. Індекс сприйняття корупції – 2021. Трансперенсі Інтернешнл Україна. URL: <https://ti-ukraine.org/research/indeks->

[spryjnyattya-koruptsiyi-2021/](https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryjnyattya-koruptsiyi-2021/) (дата звернення: 20.02.2022).

3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: затверджено Указом Президента України від 14.09.2020 № 392/2020. *Урядовий кур'єр*. 2020. № 179.

Державна політика України у сфері забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави

4. Стратегія боротьби з організованою злочинністю : схвалена розпорядженням КМ України від 16.09.2020 № 1126-р. *Урядовий кур'єр*. 2020. № 183.
5. Пось А. А., Кобзева Т. А. Антикорупційна стратегія як основний програмний документ в боротьбі з корупцією та шляхи її реалізації. *Молодий вчений*. 2022. № 1 (101). С. 207–211.
6. Мельник Д. С. Засоби масової інформації як елемент системи протидії корупції. *Вісник прокуратури*. 2010. № 7 (109). С. 68–73.
7. Усаченко Л., Сибирякова М. Роль ЗМІ у формуванні громадянської антикорупційної культури українського суспільства. *Науковий вісник*. 2010. Вип. 5. С. 62–70.
8. Стратегії комунікацій у сфері запобігання та протидії корупції, схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.08.2017 № 576-р. *Урядовий кур'єр*. 2017. № 163.
9. Антикорупційна стратегія на 2021–2025 роки, затверджена Законом України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки». URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/verhovna-rada-uhvalyla-antykoryuptsiynu-strategiyu-na-2021-2025-roky/> (дата звернення: 10.02.2022).
10. Кікалішвілі М. В. Роль мас-медіа у профілактиці корупційних злочинів. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. Спецвипуск. 2019. Т. 2. С. 102–106.
11. Мельник М. І. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії) : монографія. Київ : Юридична думка, 2004. 400 с.
12. Тіньков А. Л. Запобігання та протидія політичній корупції в системі державного управління України : дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Київ, 2020. 222 с.
13. Апостолова Л. Щоби боротися з корупцією, ЗМІ мають перестати бути корумпованими. 13.07.2017. URL: <https://detector.media/production/article/127907/2017-07-13-shchoby-borotysya-z-koryuptsiieyu-zmi-mayut-perestaty-but-y-korumpovanymy/> (дата звернення: 21.02.2022).
14. Melnyk D. S., Parfylo O. A., Butenko O. V., Tykhonova O. V., Zarosylo V. O. Practice of the member states of the European Union in the field of anti-corruption regulation. 2021. Vol. ahead-of-print № ahead-of-print. URL: <https://doi.org/10.1108/JFC-03-2021-0050> (дата звернення: 21.02.2022).

Рецензенти:

кандидат юридичних наук,
заслужений юрист України
П. Кузьменко,
кандидат юридичних наук
Н. Ткачук

Анотація. У статті розглянуто актуальні аспекти участі засобів масової комунікації у протидії корупції в Україні, що є однією з основних загроз національній безпеці України. Визначено місце та роль засобів масової комунікації (ЗМК) у національній системі протидії

Abstract. In the article the actual aspects of participation of facilities of mass communication are reflected in counteraction to the corruption in Ukraine which is one of basic threats to national security of Ukraine. A place and role of FMC are outlined in the national system of counteraction to the

State policy of Ukraine in the field of ensuring information security of person, society, state

корупції, а також низку проблем, що впливають на формування об'єктивної суспільної думки щодо проблеми корупції в державі. Запропоновано перспективні заходи щодо посилення ролі та значення сучасних ЗМК у системі протидії корупції в Україні.

Ключові слова: інформація, засоби масової комунікації, корупція, система, протидія.

corruption. A number of challenges which influence on the formation of objective public opinion in relation to the problem of corruption in the state is distinguished. Perspective measures are offered in relation to strengthening of role and value of modern FMC in the existent system of counteraction to the corruption in Ukraine.

Key words: information, facilities of mass communication, corruption, system, counteraction.

УДК 37.026.9+343.326

*МІКУЛІНА Марина Михайлівна
РИЖОВ Ігор Миколайович*

ЕВРИСТИЧНІ МЕТОДИ ТА ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ В ПРАКТИЦІ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТІСНОЇ СКЛАДОВОЇ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

Постановка проблеми. На сьогодні в умовах стрімких інформаційно-технологічних змін шаблонні підходи до забезпечення безпеки особи, суспільства, держави унеможливають протидію спеціальних служб інноваційним викликам та загрозам, а їхні фахівці програють у конкурентній боротьбі навіть роботам і програмам штучного інтелекту.

Спеціальним видам діяльності у сфері забезпечення державної безпеки непритаманні типові ситуації при проведенні оперативних комбінацій або елементів спеціальних операцій. Кожна ситуація потребує особливого, подекуди оригінального, алгоритму управ-

ління, що робить її унікальною та потребує особливого творчого підходу. Крім оперативної обстановки та розвідувальних даних слід урахувувати й інші фактори, які неможливо формалізувати та кількісно оцінити: мораль, традиції, ідеологічна та політична спрямованість, досвід, експертні оцінки тощо. Враховуючи високу ціну помилки, насамперед, це – людське життя, фахова підготовка такого контингенту потребує особливих підходів, що зумовлює доцільність застосування разом із загальноприйнятими методами та прийомами аналізу евристичних методів, які ґрунтуються на досвіді, інтуїції та компетентності дослідників,